

Nr 175.

Av herr **Werner m. fl.**, *angående statens övertagande av kostnaderna för folkskoleväsendets normala byggnadsbehov av lokaler och tjänstebostäder.*

Skattetrycket har med fog från auktoritativt håll i årets remissdebatt karakteriserats som onormalt högt. Som ett tillägg och en ytterligare skärpning av den statliga beskattningen kommer kommunalskatten. Denna blir också ytterligare kännbar på grund av de normer efter vilka den utgår. De låga skatteavdragen, liksom fastighetsskatten, som icke får utjämnas av exempelvis barnfamiljernas personliga avdrag, göra att den kommunala beskattningen uppbäres av ett mycket ojämnt skatteunderlag med delvis ringa bärkraft. Inte minst ur denna synpunkt framstår det som önskvärt att kommunernas behov av uttaxerade medel rent generellt nedbringas.

Den kommunala självstyrelsens bevarande och stärkande är en fråga av grundläggande betydelse för vårt folkliga styrelsesätt. Det är framför allt de stora och kostsamma uppgifter, som genom statens beslut pålagts kommunerna, vilka skapat ett läge varigenom den kommunala självstyrelsen beskurits. Skall det vara fråga om att befria kommunerna från kostnadskrävande uppgifter för att möjliggöra att utdebiteringsbehovet nedbringas, bör man ur denna synpunkt taga sikte på sådana uppgifter, varmed redan nu föga eller ingen verklig kommunal självstyrelse är förenad. Det är givetvis icke lämpligt att staten påtager sig hela kostnaden för uppgifter, beträffande vilka de kommunala organen genom sina beslut praktiskt påverka utgiftsbeloppen. I sådana fall är det riktigt och nödvändigt samt överensstämmer med sunda ekonomiska principer, att kommunerna skola bära en med hänsyn till skatteunderlaget skälig andel av kostnaderna, som medför ett tillräckligt ekonomiskt intresse av att pengarna användas väl. Redan i de fall då de kommunala organens uppgift inskränker sig till att pröva formella kvalifikationer, exempelvis om vederbörandes taxerade inkomst uppnår den maximigräns, vars överstigande utesluter från någon social förmån, synes kommunens ekonomiska andel kunna bortfalla. I sådana och liknande fall torde det vara tillräckligt att de kommunala förtroendemännen göras personligen ansvariga för att gällande lag och förordning iakttagas.

Ur synpunkt av möjlighet att åstadkomma lättnader i fråga om det kommunala skattetrycket tilldraga sig kostnaderna för folkskoleväsendet uppmärksamhet. Det förefaller icke sunt, att kommunerna i fråga om en så väsentlig sak, som folkskoleväsendets tidsenliga ordnande, på grund av de stora kostnaderna och med hänsyn inte minst till många landskommuners

hårt ansträngda ekonomi skola se sig nödsakade att hålla igen. I synnerhet i fråga om byggnadskostnaderna för folkskolans lokaler och lärarbostäder rör det sig om mycket stora belopp, som dessutom torde komma att i en nära framtid kraftigt växa. Här har nämligen det pågående reformarbetet, befolkningsutvecklingen m. m. medfört starkt stegrade krav på ny- och ombyggnader. Sålunda har angivits, att den 1 oktober 1948 inneliggande, icke avgjorda ansökningar om byggnadstillstånd enbart för folkskolor beräknats representera ett värde av 135 milj. kr. Härtill kan fogas, att de beräknade kostnaderna för byggföretag inom folkskoleväsendet, som skolöverstyrelsen prövat behövliga, men för vilka statsbidrag ännu ej medgivits, enligt på vederbörligt håll inhämtade uppgifter i våras angavos uppgå till vid pass 530 milj. kr. Dessa byggföretag skulle enligt uppgift avse en tidsperiod omfattande närmast ett och ett halvt år. För därefter följande femårsperiod beräknades behovet av folkskolebyggen representera ett totalt kostnadsbelopp, som likaledes överstege 500 milj. kr. Hittills gjorda erfarenheter ge vid handen, att man gör klokt i att utgå ifrån att sådana kostnadsberäkningar på lång sikt komma att kraftigt överskridas.

De utgifter som sådana byggföretag kunna vålla kommunerna kunna givetvis bli mycket betydande. Visserligen har så pass nyligen som år 1945 och 1946 beslutats en omfördelning av kostnaderna för byggande av lokaler för folkskoleväsendet, liksom av byggnadskostnaderna för tjänstebostäder till samma ändamål. De justeringar till kommunernas fördel som då genomfördes voro rätt betydelsefulla, då därvid stor hänsyn togs till kommunernas skatteunderlag, men de framstå, inte minst med tanke på en sådan anhopning av byggföretag, som synes förestå, såsom alldeles otillräckliga.

Beträffande de väsentliga kostnadsbeloppen i dessa sammanhang är kommunernas inflytande i praktiken inte stort. I den utredning rörande de kommunala skatteproblemen, utgiven av trycket såsom Lantbruksförbundets skriftserie nr 1, som av ordföranden för Sveriges lantbruksförbund i våras överlämnades till finansministern, säges:

»De faktiska förhållandena beträffande sådana företag, de ingående bestämmelser som därvid gälla och det stora inflytande, som av olika myndigheter utövas, reducera emellertid på detta område i hög grad den kommunala bestämmanderätten. Kommittén har också uppmärksammat, att av Kommunalskatteberedningen uttalats starka sympatier för att staten borde helt övertaga de obligatoriska kostnaderna för byggande av skollokaler. Här synas också goda förutsättningar förefinnas att avgöra, vilka kostnader som ur statens synpunkt äro nödvändiga och nyttiga. Behovet av undervisningslokaler torde på ett någorlunda tillförlitligt sätt kunna bedömas av skolmyndigheterna. Kommunalskatteberedningen hänvisade till vad som av folkskolans besparingskommitté (SOU 1940: 24) anförts angående beräknande av normalkostnader per undervisningslokal för olika orter. Det förefölle i överensstämmelse därmed sannolikt, att med den byggnadstekniska sakkunskap, som står staten till buds, kan fastställas, huru och till vilka kostnader byggnadsföretag för anskaffande av erforderliga undervisningslokaler böra utföras för att ett ur materiell och pedagogisk synpunkt

tillfredsställande resultat skall kunna vinnas, utan att onödigt dyrbara och omfattande anordningar därigenom främjas.

Under förutsättning att sådana beräkningar gåvo tillfredsställande resultat, skulle kostnaderna därför kunna i sin helhet täckas av statsmedel, utan att sparsamhetssynpunkterna därigenom eftersattes. En eventuell högre byggnadsstandard skulle skoldistriktet själva få bära, medan staten överallt skulle svara för kostnaderna för ett normalt byggnadsbehov. — Ett liknande system borde vara på samma sätt tillämpligt i fråga om kostnaderna för byggande av för folkskoleväsendet erforderliga tjänstebostäder.»

Det förefaller uppenbart, att mycket starka skäl tala för att kommunernas kostnader för ett normalt byggnadsbehov av lokaler och tjänstebostäder för folkskoleväsendet — däri infattande såväl ny- som ombyggnad — helt övertagas av staten. De belopp det gäller äro så stora, att redan ur denna synpunkt nuvarande kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna måste framstå som otillfredsställande. Det är också fråga om kostnader, som till väsentlig del åläggas av staten och som staten i motsvarande utsträckning torde vara närmast att ansvara för. Med hänsyn till det ringa kommunala inflytandet på detta område synes det också lämpligt att här genomföra en utgiftsavlyftning från kommunerna, som genom den ekonomiska lättnad den medför skulle vara till gagn för kommunernas möjlighet att bevara sin självständighet.

Under åberopande av vad som anförts hemställes,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t ville göra framställning om skyndsamt utredning, avseende statens övertagande av hela kostnaderna för ett normalt byggnadsbehov av lokaler och tjänstebostäder för folkskoleväsendet; samt

att förslag i ärendet så snart ske kan måtte föreläggas riksdagen.

Stockholm den 22 januari 1949.

Osc. Werner.

Arvid Jonsson

Anders Pettersson

i Skedsbygd.

i Dahl.

C. O. Carlsson

Karl Andersson

David Boman

i Bakeröd.

i Björkäng.

i Stafsund.